

КАРНЭЛІУ•КАДРАНУ. ЗМАГАННЕ•І•САМОТА

Герхард•Петак

Герхард Петак — аўстрыйскі музыка,
аўтар *neofolk* і *martial industrial* праекту «Allerseelen»,
выдавец, вандроўнік, даследчык невядомых старонак
еўрапейскай гісторыі і культуры.

З ангельскай мовы пераклаў Аляксей Дзермант.

На здымку зправа налева:
Карнэліу Кадрану, яго бацька
Іон Кадрану і найлепшы
сябр Іон Моца

Яслухаў велічную, змрочную прыгажосць, што сыходзіла з касетнага запісу старых спеваў ды маршаў. Адзінагалоссе сведчыла аб грамадзе, звязанай клятвай. Многія спевы мелі стрыманую, урачыстую атмасферу і перадавалі трагічны погляд на жыццё. У іх я адчуў рэха ваеннай эпохі, калі традыцыя і сучаснасць сцапіліся ў смяротным ходанні. Гэтыя старыя запісы былі спевамі «Жалезнай Гвардыі», містычна-ваяўнічага рэлігійнага руху, які з’явіўся паміж дзвюма сусветнымі войнамі ў Румыніі ды існуе па сёння.

25 лютага 1992 г. Краявід рабіўся ўсё больш цямнейшым ды попельна-шэрым. Больш дэспатычным і пачварным. Я мінуў светлыя, вясёлыя фермы, якія ўбачыў з вакна цягніка пасля перасячэння вугорскай мяжы. Снег усё яшчэ ляжаў на зямлі, але шэры, падобны на вугаль. Пагоркі, палі, хаты становіліся змрачнейшымі. Цягнік прыехаў у Копса Міцу, невялікае мястэчка блізу румынскага гораду Медыяш. Тут краявід паўстаў у суцэльнай чарноце, і я высветліў паходжанне гэтага агромністага ўсеабдымнага туману, які знішчыў усе колеры на колькі кіламетраў: дым і сажа цягнуліся з трубаў зусім збучьвелага заводу. Гэта было валадарства Танатаса. Усё чорнае: дамы, хмызняк, нават лёд у барознах глебы. Апакаліпсіс. Манахромнасць. Завод быў на адным баку са станцыяй, а на іншым месціліся маленькія могілкі. Нават драўляныя крыжы былі чорнымі ад дыму і сажы. Прыступкі вялі да невяліччай, калісьці белаі, царквы. У гэтым індустрыяльным змрочным краі, гэтай адзіноце, вырачанай на смерць, гэтай балючай цішыні, тыя маленькія могілкі здаваліся праявай ідыліі. Яны былі падобныя на вёску,

што выклікае адчуванне дому. Пасярод усяго гэтага безнадзейнага разбурэння рэальнага смерць здавалася промнем надзеі, ачышчэннем, заспакаеннем. Паміж крыжоў гуляліся дзеці. Я зразумеў, чаму яны не рабілі гэта дзе-кольвек яшчэ. Малады румын сядзеў насупраць мяне. Ён адчуў мой жах. На ламанай нямецкай ён распавёў мне пра рэжым Нікалае Чаўшэску. Калі «Conducător»¹ меўся наведзець гэты раён, платы і фасады дамоў, праз якія ён праязджаў, наноў фарбавалі.

Абраз Арханёла Міхаіла
з турэмнай капліцы
ў Вакарашці

Чорныя хмызнякі і дрэвы апырсквалі зялёнай фарбай. Заводы спыняліся на некалькі гадзінаў... Пасля таго як ён з'язджаў, трубы аднаўлялі свае выкіды, вывяргаючы ў наваколле цяжкія металы, душачы штодзённае жыццё вяскоўцаў анеміяй і свінцовай атрутай. Павольна цягнік пачаў рухацца. Мне было цяжка пазбыцца ўражання ад гэтага краявіду, дзе згубілася жуда смерці.

У Брашаве я сыйшоў з цягніка. У кнігарні знайшоўшы зялёную кнігу, работу Карнэліу Кадрэану «Eiserne Garde» («Жалезная Гвардыя»), пачаў чытаць яе цягам майго знаходжання ў Румыніі. З захапленнем я чытаў жыццёпіс высакароднага і адважнага чалавека, які напаткаў смерць за свае перакананні.

Карнэліу Кадрану нарадзіўся 13 верасня 1899 г. у Ясах², горадзе на паўночным усходзе Румыніі. Ён скончыў ваенную вучэльню, а калі яму было сямнаццаць год пайшоў на фронт у Карпацкіх гарах змагацца поруч з бацькам. Увосень 1919 г. пачаў вывучаць права. У 1922 г. паехаў у Нямеччыну вывучаць эканоміку ў Берліне, але неўзабаве вярнуўся на

радзіму, якая падобна да Нямеччыны ды многіх іншых краінаў стала полем бітвы паміж левымі і правымі сіламі. Карнэліу Кадрану быў чалавекам веры, які з самага юнацтва змагаўся супраць панцырнага матэрыялізму (*Panzermaterialismus*), што найбольш быў сканцэнтраваны ў камунізме. Перастрэлкі паміж варагуючымі бакамі адбываліся ўвесь час.

Разам са сваім таварышам Ёнам Моца ён абвясціў вайну супраць карупцыі, злачынных палітыкаў і бізнэсоўцаў для таго, каб спыніць іхнія махінацыі супраць румынскага народу. Колькі маладзёнаў таксама далучыліся да іх. У пачатку кастрычніка 1923 г. іх арыштавалі. Нехта здрадзіў. Іх дапытвалі паасобку. Кадрану не быў пэўны, альбо адмаўляць усё, альбо настойваць на сваім. Ён вырашыў быць абсалютна шчырым і прызнаць, што яго група планавала забойствы і забастоўкі, скіраваныя супраць розных вайсковых і палітычных установаў.

Іх адправілі ў турму Вакарашці блізу Бухарэста, якая раней была кляштарам. Кадрану часта маліўся ў турэмнай капліцы, дзе знаходзілася ікона арханёла Міхаіла. Кадрану быў глыбока ўражаны гэтым святым рыцарам, што з узнятым мечам бароніць ад цмока.

Панцырны матэрыялізм (Panzermaterialismus) — слова, якое я вынайшаў. Гэты тэрмін выкарыстоўваецца для камуністаў, што заваёўваюць свет не праз ідэалогію, але праз сілу танкаў. Панцырны — значыць танкавы. Гэта метафара ўжываецца для брутальнага капіталізму/матэрыялізму.

¹ Рум. *conducător* 'лідэр, правадыр'. — Зацем перакл.

² Насамрэч Карнэліу Кадрану нарадзіўся ў г. Хушы гістарычнай воласці Малдова. — Зацем перакл.

Ніколі раней я не захапляўся нагэтулькі прыгажосцю іконы святога, але я адчуваў абавязаным гэтай выяве ўсёй сваёй душой. Святы арханёл здаваўся жывым. Я палюбіў гэты абраз (Alexandra von Randa. Lebende Kreuze).

Гэтак саспеў план стварыць ваенізаванае згуртаванне веры, у якім спалучыліся містычная і вайсковая якасці арханёла. Яно будзе названае *Legiunes Achanghelul Mihail* («Легіён Арханёла Міхаіла»). Мастак, які сядзеў разам з Кадрану, зрабіў некалькі копій для яго. Адгэтуль Кадрану заўжды насіў з сабою маленькую іконку арханёла.

У канцы сакавіка 1924 г. распачаўся судовы працэс. Зноў яны ва ўсім прызналіся. Але праз тое, што ніводзін з іх планаў не ажыццявіўся, яны былі апраўданыя. Карнэліу Кадрану вярнуўся ў Ясы з двума рознымі выявамі арханёла. Большая выява была асвечаная ды змешчаная на алтар у бажніцы св. Спірыдона. Але праз колькі дзён яны зноў мелі сутыкненне з паліцыяй. У траўні таго ж году Кадрану разам з таварышамі пачаў будаўніцтва ўласнага дому ў мястэчку Унгені. Праз некалькі тыдняў салдаты і паліцыя атачылі будынак і арыштавалі іх. У часе перамоваў многіх з іх жорстка збівалі. Бацькі і выкладчыкі студэнтаў-прыхільнікаў Кадрану засведчылі катаванні ў дактароў і склалі дэкларацыю супраць неапраўданага гвалту.

Кадрану сышоў у горы Рарэу блізу Чымпулунга на некалькі тыдняў, вырашаючы, ці працягваць сваё змаганне у Румыніі, ці пакінуць краіну. У гарах ён жыў у збудаванай уласнаруч з галля хаціне, пастухі прыносілі ежу. Пакідаючы горы, ён прыняў рашэнне, і адгэтуль з ім заўсёды быў зараджаны пісталет, гатовы для выкарыстання, калі б хто-небудзь намагаўся стаць упоперак ягонага шляху.

У кастрычніку 1924 г. ён выступіў у якасці юрыста аднаго са сваіх катаваных таварышаў. У зале судовага паседжання знаходзіліся шэф паліцыі Манчыу ды некаторыя яго падначаленыя, адказныя за жорсткія допыты і катаванні. Кадрану застрэліў шэфа і параніў двух паліцыянтаў, і праз гэта зноў быў уязнены. Нават ягоны бацька і шмат хто з сяброў таксама былі арыштаваныя. Да Калядаў амаль усе былі вызваленыя, але Кадрану адзін заставаўся ў турме. Была суровая зіма. Сівер завіваў снег у камеру праз шчыліны ў дзверах і вокнах. У вязніцы Кадрану быў да траўня 1925 г. За гэты час ён набыў шмат прыхільнікаў у народзе, ягоны учынак зрабіў яго знакамітым. Тысячы юрыстаў з усёй Румыніі былі гатовы бараніць яго ў судзе. 20 траўня 1925 г. адбыўся судовы працэс. Карнэліу Кадрану быў апраўданы. Ён адмовіўся ад паслуг адвакатаў і бараніў сам сябе. На вуліцах яго вітаў натхнёны натоўп.

24 траўня 1927 г. Кадрану разам з пятнаццацю блізкімі таварышамі засноўвае «Легіён Арханёла Міхаіла» — духоўны рух, які злучыў змаганне і ўсамотненасць, ініцыятыву і ініцыяцыю. Народніцкі дух і хрысціянскі містыцызм стварылі стрыжань, вайсковы этас, які меў ідэалам змагарнага арханёла. Вера, любоў, самаадданасць, справядлівасць, шчырасць, гонар, таемнасць — складалі падставовыя прынцыпы арганізацыі. Легіён увасабляў жалезны этас, які меў вялікае падабенства з каштоўнасцямі сярэднявечнага рыцарства, дактрынай стараіндыйскай Бхагават-Гіты і бусідо японскіх самураяў: кшатрыйскі характар, культавы, ваяўнічы псіхічны настрой, містычна-вайсковы авангард. Для легіянераў іх вайна супраць панцырнага матэрыялізму і ўсіх светапоглядаў, якія ўзвышалі матэрыю над духам, была чынам веры. Яны хацелі пераўзыхіць свет. Кадрану ў сваіх запісах часта казаў, што не важна, ці перамогуць яны, ці прайграюць, найважнейшым было тое, што яны дзейнічалі з жалезным адзінствам.

8 верасня 1927 г. дваццаць шэсць легіянераў упершыню прысягнулі свайму згуртаванню. Кожны з іх прынёс жменю зямлі з розных рэгіёнаў краіны. Карнэліу Кадрану злучыў зямлю і ўрачыста напоўніў ёю невялікія скураныя мяшэчкі. Гэтая «зямля продкаў» стала таксама найменнем газеты, заснаванай Легіёнам. Адгэтуль яны трымалі гэтыя мяшэчкі пад зялёнымі кашулямі, якія сталі ўніформай легіянераў.

Ад самога пачатку яны падкрэслівалі, што іх рух не мае нічога супольнага з палітыкай. Яны ўтварыліся як сакральная супольнасць, а не партыя, менавіта таму ў іх і не было праграмы. Яны не хацелі іншай праграмы, апрача паклікання да дзеяння

ў якасці кузні духоўнай зброі, дзе мае быць створаны новы чалавек, які развівае псіхічна-духоўныя сілы. Святая вайна, якую вялі легіянеры пачыналася з саміх сябе. Для таго каб пераўзысці асабістыя заганы, яны крытыкавалі памылкі і слабасці адзін аднаго. Іхнай мэтай было ачышчэнне сябе, узыходжанне да ўзроўню арханёльскай душы, да рыцара Міхаіла. Імкненнем Кадрану было абнаўленне Румыніі і наданне высокародства яе жыхарам. Ягоная канцэпцыя народу як нацыі была адрозная ад звыкллага разумення гэтага слова. Народ зазнае росквіт тады, калі становіцца адзіным і змагарным. Нават калі ўсяго некалькі асобаў рэалізуюць гэтыя прынцыпы, яны, насамрэч, і складаюць народ. Меркаванне бальшыні не ўлічваецца. Кадрану быў таксама невысокага меркавання пра дэмакратыю. Яму здавалася бессэнсоўным абіраць палітыка, гэтаксама як абіраць пілота для самалёта. Яму не падабаліся шматлікія непатрэбныя прамовы, фальшывыя абяцанні, крывадушнае стаўленне, пустыя словы палітыкаў, і ён не хацеў, каб яго легіянеры збіралі грошы для арганізацыі або хадзілі ў людзі, раздаючы прапагандысцкія брашурны. Легіянеры не гандлююць сваёй верай. Іхны шлях быў у стрыманым, самотным дзеянні. Кадрану адрынаў любыя ілжывыя выбары. Ягоная ўлада грунтавалася на цішыні. Мабыць, ён ведаў дэвіз сярэднявечнага чараўніцтва: «Ведаць. Жадаць. Рызыкаваць. Маўчаць».

Мы жывем у час, калі грошы ўсемагутныя. Але для змагання і перамогі легіянераў грошы і матэрыя не маюць значэння. Праз наш дзёрзкі чын мы парываем з ментальнасцю, якая пануе ў цяперашнім свеце. Мы забіваем свет унутры нас ды замяняем яго ўзвышаным светам, які сягае зораў. Абсалютызм матэрыі зрынута. Замест яго мы ўсталёўваем валадарства духу і этычныя каштоўнасці. Мы не адмаўляем ні існавання, ні мэтазгоднасці, ні патрэбы матэрыі ў гэтым свеце, але мы адмаўляем ёй у праве на абсалютную ўладу і заўжды будзем адмаўляць гэта. Вычварэнне натуральных адносінаў матэрыі і духа забіла ўсе сілы, усю веру і надзею ўнутры нас (Corneliu Zelea Codreanu. Eiserne Garde).

Канцавы стан, які быў мэтай легіянерскай грамады, — удасканаленне духоўнага свету і аднаўленне фізічных ды маральных якасцяў румынскага народу. Сістэма карысці і камфорту, матэрыяльнага ўзбагачэння і тэхнічнага прагрэсу застаецца падпарадкаванай мэтай. Канцавая мэта камуністычнага грамадства заключаецца збольшага ў стварэнні гэткай сістэмы матэрыяльнага жыцця. Яно беспрынцыпна і бязлітасна імкнецца стварыць усё дзеля высокатэхнічнага прагрэсу, які дазваляе матэрыяльнае задавальненне і бясконцую вытворчасць (Alexandru Cantacuzino. Zwischen der Legionärswelt und der kommunistischen Welt).

Гэткая строгая духоўнасць рабіла «Легіён Арханёла Міхаіла» рэзкай апазіцыяй да ўсяго атачэння. Тым не менш усё больш і больш маладзёнаў далучалася да грамады, якую не прыймала бальшыня румынскіх святароў, нягледзячы на яе хрысціянскі містыцызм. Улады таксама не давяралі руху. Яны ўважалі іх сустрэчы, ціхіх маршы, публічныя выступы, творы, чыя народніцкая рэлігійнасць мела вялікую прыхільнасць сярод людзей, за пагрозу грамадскаму парадку.

Урад пачаў ставіцца з яшчэ большай засцярогай да гэтай небяспекі, калі Кадрану вырашыў злучыць духоўны шлях з палітычнай актыўнасцю, стварыць сінэргію ініцыятывы ды ініцыяцыі. Кадрану заснаваў «Жалезную Гвардыю» ўвесну 1930 г. Легіён стаў часткаю гэтага новага руху. Разам з таварышамі ён ездзіў ад вёскі да вёскі. Яны насілі зялёныя кашулі і пандурскія шапкі³ і часта неслі з сабою вялікі драўляны крыж, калі наведвалі вёску. Яны не давалі абяцанняў і не абвешчвалі праграмаў.

Мы не абяцаем грошы, алкаголь і пасады, мы не купляем чалавечыя душы за грошы. Легіянерскі рух нічога не абяцае і не прапануе спакусаў (Corneliu Zelea Codreanu. Eiserne Garde).

Чым больш людзей пачало верыць у «Жалезную Гвардыю», тым больш падазронай, больш жорсткай становілася рэакцыя афіцыйных уладаў. Сутыкненні і бойкі здараліся ўсё часцейшымі. Улетку 1930 г. газеты Легіёну «Legiunea Arhanghelul Mihaili» і «Garda de

³ Пандуры пачаткова — ў XVIII ст і да пачатку XIX ст. іррэгулярныя пешыя наёмныя войскі ў Аўстрыйскай і расійскай імперыях, пазней ў некаторых дзяржавах пандуры выконвалі паліцэйскія функцыі. — Зацем перакл.

Карнэліу Кадрану з жонкай
Аленай

«Fier» былі ўпершыню забароненыя. Кватэры і дамы абшуквалі на прадмет зброі і прапагандысцкай літаратуры пасля таго, як уладальнік бухарэсцкай газеты, які неаднойчы і рэзка атакаваў «Жалезную Гвардыю», быў застрэлены. У пачатку 1931 г. Кадрану ды іншыя легіянеры былі ўвязнены і зноў іх адправілі ў Вакарашці. Ікона Арханёла ўсё яшчэ вісела на сцяне турэмнай капліцы. Пасля трох месяцаў зняволення іх вызвалілі.

Чым больш на нас ціснуць цяжасці, чым больш удараў і выпрабаванняў вітае нас з усіх бакоў, тым больш непахісна мы стаім перад абліччам і пад абаронай боскага пераможцы, Арханёла Міхаіла, пад грымонтамі ды ў ззянні ягонага мяча. Для нас ён ужо не

мёртвая выява. Для нас ён паўстае жывым і магутным. Мы адчуваем ягоны дух у нашым згуртаванні. Удзень і ўночы мы нясем варту перад яго іконай ды яго ззяючым мечам (Corneliu Zelea Codreanu. Eiserne Garde).

У войнах перамагаюць тыя, хто разумее як зачароўваць таемныя сілы нябачнага свету з паветра, з нябёсаў і хто можа дамагчыся іхнай падтрымкі... Калі гэтыя сілы зачараваныя, яны дапамогуць вам, дадуць вам адвагу, яны ініцыююць вашу перамогу. Яны насылаюць паніку ды жах на вашых ворагаў і паралізуюць іх дзеянні. Урэшце рэшт, перамога залежыць не ад матэрыяльнай падрыхтоўкі і матэрыяльных сілаў ваенных лідараў, але ад іх здольнасці дамагчыся дапамогі духоўных сілаў (Alexandra von Randa. Lebende Kreuze).

Часта паўтараныя словы Карнэліу Кадрану пра тое, што легіянеры абыякавыя да таго, ці выйграюць яны, ці прайграюць, — важнае сведчанне метафізічнага ментальнага

стаўлення, вельмі блізкага да этыкі Бхагават-Гіты. У гэтых паэмах, якія нярэдка памылкова разумеюцца як апафеоз матэрыяльнай вайны, спакойная абыякавасць да поспеху і паразы, жарсці і болю, усхвалення і пагарды ёсць асновай этыкі. Гэта таксама падставовы ключ да разумення працаў вялікага італьянскага філосафа Юліуса Эволы (1898—1974), які высока цаніў Кадрану і сустракаўся з ім у Бухарэсце ў сакавіку 1936 г.

Менавіта вайсковыя паразы ў пачатку крыжовых выправаў, што выклікалі здзіўленне і жах, пазней дапамаглі ачысціць іх ад усіх засталых матэрыяльных аспектаў, скіравалі гледзішча з вонкавага на ўнутранае, з часовага да духоўнага аспекту. Параўноўваючы няўдалы канец крыжовых паходаў з каштоўнасцю таго, што ляжыць па-за ўдачай і няўдачай, таго, аб чым можна судзіць і за што ўзнагароджваць з пазіцыі іншага жыцця, мы наблізімся

да нечага вышэйшага, што стаіць па-над перамогай і паразай, засяродзімся на суцэльнай каштоўнасці рытуальнага ды ахвярнага аспекту чыннасці, які рэалізуецца незалежна ад відавочных зямных вынікаў (Julius Evola. Rivolta contro il mondo moderno è un libro del filosofo e pensatore tradizionale).

Адважныя і творчыя людзі ніколі не ўважаюць жарсць і пакуты за канечную каштоўнасць — гэта спадарожныя станы: трэба імкнуцца і да першага, і да другога, калі хочаш дасягнуць чаго-кольвек (Friedrich Nietzsche. Der Wille zur Macht).

У этыцы легіянераў ахвярнасць, пакутніцтва і смерць мелі значэнне большае за жыццё. У творах Кадрану, Ёна Моца, Александру Кантакузіна любоў да ахвярнасці і вера ў смерць паўстаюць як жарсны ваяўнічы містыцызм, падобны да ваярскай этыкі і дактрыны дабраахвотнага выбару смерці ў светаглядзе японскіх самураяў, які, напэўна, знайшоў сваё сапраўднае выяўленне ў XX стагоддзі ў чыне пілотаў-камікадзе і рытуальным самазабойстве пісьменніка Юкія Місімы (1925—1970)... Трыумф волі, трыумф ахвярнасці.

Увосень 1932 г. Карнэліу Кадрану стаў палітычным кандыдатам у раёне Нямц. Зноў легіянеры вандравалі ад вёскі да вёскі, але замест таго, каб прывабліваць галасы пустымі

Карнэліу Кадрану
ля берага Чорнага мора, 1935 г.

абяцаннямі, яны дапамагалі сялянам на палях, рамантавалі старыя дамы і цэрквы, чысцілі брудныя плошчы ды ўзводзілі троіцы — патроеныя драўляныя праваслаўныя крыжы. Альтруістычная, самаахвярная праца ўразіла людзей. Рух павялічваўся, асабліва ў сельскай мясцовасці. Кадрану атрымаў больш як трыццаць тысяч галасоў. Ён стаў чальцом парламенту — дзіўны лёс для чалавека, які адмаўляў дэмакратыю, бо ў ягоных вачах праўда не залежала ад бальшыні. Ён змагаўся з палітыкамі, якія ўзбагачаліся чужым коштам і патрабаваў смяротнага пакарання для тых, хто прылашчваў дзяржаўныя грошы.

На парламенцкіх выбарах ўлетку 1932 г. «Жалезная Гвардыя» атрымала семдзесят тысяч галасоў ды займела пяць месцаў. У газетах яе зноў часта называлі тэрарыстычнай арганізацыяй, фінансаванай Беніта Мусаліні. Калі Гітлер прыйшоў да ўлады ў Нямеччыне, легіянераў пачалі ілжыва вінаваціць ў тым, што яны хочуць зрабіць Трансільванію нямецкай.

Улетку 1933 г. некалькі сотняў легіянераў сабраліся збудаваць дамбу для вёскі, чые палі штогод затапляліся, але іх сустрэла некалькі паліцэйскіх атрадаў з кулямётамі, іх збілі ды ўв'язнілі на некалькі дзён. Гэты выпадак, гэтаксама як і шматлікія падобныя здарэнні, дадавалі «Жалезнай Гвардыі» горыч і нянавісць. Кадрану напісаў адкрыты ліст прэмьер-міністра, засцерагаючы яго, што «Жалезная Гвардыя» больш не будзе трываць гэтую несправядлівасць — легіянеры будуць бараніць сябе, гатовыя памерці за свае перакананні.

Напрыкацы снежня 1933 г. тры легіянеры застрэлілі прэмьер-міністра Ёна Дука на чыгуначнай станцыі Сіная. Плойму легіянераў арыштавалі і дапытвалі ўдзень і ўначы. Прапанавалі ўзнагароду за інфармацыю пра месцазнаходжанне Кадрану, якога сябры схавалі ў Бухарэсце. У красавіку 1934 г. тры легіянеры былі асуджаныя на дзесяць гадоў катаржнай працы.

У сакавіку 1936 г. Юліус Эвола наведваў Карнэліу Кадрану ў Каса Вэрдэ, «Зялёным Доме» у Бухарэсце. Капітан легіянераў быў знаёмы з Эволавай працай «Паўстанне супраць сучаснага свету» і быў рады таму, што Эвола асабліва зацікавіўся духоўнай асновай яго руху. Яны гутарылі пра этыку «Жалезнай Гвардыі», наведвалі сустрэчы розных «гнёздаў арганізацыі», якія былі не палітычнымі спатканнямі, але мелі рэлігійны характар. Як і ў царкве, тут не было месца канфліктам, нязгодам, няшчырасці ўнутры супольнасці. Абрады, малітвы і песні былі вельмі важнымі. Юліус Эвола быў асабліва ўражаны тым, што Кадрану звяртаўся да сваіх прыхільнікаў трымацца пастоў — нязвыклая з'ява для палітычнага краявіду XX стагоддзя. Кадрану тлумачыў Эволе, што кожны арганізм складаецца з трох прынцыпаў: формы, сілы і духу. Ён засяродзіўся на адным з іх. І гэта тычылася таксама руху, народу. Тут ён правёў выразнае адрозненне «Жалезнай Гвардыі» ад нацыянал-сацыялізма і фашызма. У той час, як фашызм засяроджаны збольшага на форме, нацыянал-сацыялізм на сіле, «Жалезная Гвардыя» надае найвялікшую ўвагу духу. Гэта кропка пачатку і канцавая мэта. Эвола апісаў сваю сустрэчу з Кадрану ў розных артыкулах і ў сваёй духоўнай аўтабіяграфіі «Il Cammoni del Cinnabro» («Шлях цынобры»). Эвола ўважаў Кадрану адным з найчысцейшых, найшчырэйшых ды найбольш высакародных асобаў, з якімі ён калі-кольвек сустракаўся. Калі аўтар «Паўстання», абвінавачаны ў перастварэнні фашыстоўскай партыі, быў у судзе ў 1947 г., ён бараніў сябе наступным чынам:

Агулам... ні ў водным з маіх твораў не было ні падбухторвання, ні простага ці ўскоснага закліку да тэрарыстычных або незаконных дзеянняў. Паліцыя намагалася ўсталяваць абсурдную сувязь паміж статутам арганізацыі «Legione nera» («Чорны легіён») і адным выразам з майго твору «Арыентацыі», дзе было сказана, што трагічная сутнасць нашага часу вымагае пэўнага кшталту «легіянерства». Але я мушу патлумачыць, што гэта дакладна значыць: легіянерства не як арганізацыя, але як дух, унутранае стаўленне. Вось дакладныя мае словы: «Стаўленне таго, хто можа абраць цяжэйшае жыццё, хто працягвае змаганне, нават калі ведае, што бітва ў матэрыяльным сэнсе прайграная, і таго, хто трымаецца старога запавету аб тым, што вернасць магутнейшая за агонь»... Гэта тычыцца этычнага, гераічнага і духоўнага стаўлення.

У рымскай правінцыі Дакія, цяперашняй Румыніі, знаходзіцца шмат свяцілішчаў, збудаваных прыхільнікамі іранскага бога Мітры, які злучаў у сабе салярныя і хтанічныя элементы. Найвялікшы вядомы Мітрэум быў знойдзены ў Сармізагетузе, сённяшняй Гардзішцеа дэ Мунтэ. У гэтым даўжынёю ў дваццаць шэсць метраў храме археолагі знайшлі семдзясят восем маленькіх барэльефаў Мітры. Але яны выяўляюць сцэны, звязаныя з мітраічным культам — забойствам быка. Яно сімвалізуе трыумф духу над матэрыяй і адначасна чын стварэння — на большыні культавых твораў хвост быка заканчваецца снапамі. На адным вельмі прыгожым барэльефе з Рыму няма крыві, што выцякае з раны, а замест гэтага сыплецца зерне, ахвярная кроў быка. *Mysterium Mortis*. Без сумневу, існуе шмат сувязяў паміж культам Мітры рымскай антычнасці і хрысціянскім культам святога Міхаіла. Духоўная сувязь відавочная, але ў мітраізме стваральны сімвалізм змагання з быком знаходзіць больш выразнае выяўленне, чым у змаганні арханёла з цмокам. Ці была таксама сувязь паміж мітраізмам і «Легіёнам Арханёла Міхаіла»? Абедзьве касмалогіі маюць шмат супольнага. Нават калі Кадрану і не думаў пра гэты таемны культ, які злучаў персідскія, грэцкія і рымскія ўплывы, але калі ён засноўваў Легіён, то можна заўважыць шмат супольнага ў абедзвюх грамадах. Само слова *легіён* нагадвае адзін з легіёнаў Рымскай імперыі. Існуе толькі адно сведчанне таго, што Рымская імперыя была важнай для Кадрану, — у чэрвені 1937 г. ён прывёз камень з помніку рымскаму імператару Траяну (53—117) ды змясціў яго ў сцяну ў «Каса Вэрдэ». Абедзьве супольнасці патрабавалі ад сваіх чальцоў, якія былі збольшага мужчынамі, высокай этыкі, духоўнага і ваяўнічага ладу жыцця, які злучаў у гарманічным балансе змаганне і ўсамотненасць, ініцыятыву ды ініцыяцыю. Абедзьве надавалі вялікае значэнне ахвярнасці. І ў абедзвюх вайна прынцыпаў святла і цемры, духу і матэрыі грала вялікую ролю...

У 1936 г. Карнэліу Кадрану пачаў крытыкаваць сітуацыю, калі ўступленне ў «Жалезную Гвардыю» стала надта простым. Нягодныя і беспрынцыпныя людзі пачалі адзяваць зялёныя кашулі. Надта часта парадная кашуля руху з'яўлялася на публіцы, у кавярнях, корчмах... Ён патрабаваў больш строгіх прынцыпаў адбору.

У адкрытым лісце да караля Караля II у красавіку 1936 г. ён запатрабаваў, каб Румынія скасавала дачыненні з камуністычным рэжымам Расіі ды далучылася да альянсу Нямеччыны і Італіі. Кадрану рэзка крытыкаваў замежную палітыку караля.

Напрыканцы 1936 г. восем легіянераў выправіліся ў Гішпанію, каб прыняць удзел у грамадзянскай вайне. Сярод іх былі два кіраўнікі Легіёну: Ён Моца, Васіле Марын, а таксама Александру Кантакузіна. Яны прэзентавалі Франсіска Франка румынскі кінжал. 13 студзеня 1937 г. Ён Моца і Васіле Марын загінулі каля Махадагонды, блізу Мадрыда. Памерлых адправілі ў Берлін, дзе кіраўнікі Нямеччыны і Італіі ўсклалі вянкi на іхныя труны, а затым перавезлі ў Румынію. Іх пахавалі ў маўзалеі Моца-Марына ў Каса Вэрдэ. Яшчэ ў 1923 г. Ён Моца пісаў, што кіраўнікі руху павінны ахвяраваць сабою, каб іх ідэі сталі несмяротнымі: «*Мы ўсе маем жудасны дынаміт, непераможную ў бітве зброю, мацнейшую за танкі ды кулямёты: наш уласны попель*». Александру Кантакузіна прамовіў: «*Гэтае шчыльнае суіснаванне са смерцю, гэтае вясёлае прысвячэнне смерці, прагна жаданае, выяўляе суцэльны вобраз маральнай асобы нашага легіянерскага пакалення ў сваёй ағаломшвальнай непаўторнасці*». На хаўтурах Кадрану трымаў слова ў бажніцы св. Іллі-Гаргані:

Мы будзем жыць у галечы ды выкаранім імкненне да матэрыяльнага ўзбагачэння ў саміх сабе. Мы будзем весці жорсткі і суровы лад жыцця ды забаронім раскошу і абжорства. Мы выключым ўсялякую спробу эксплуатацыі чалавека яго бліжнім. Мы вечна будзем ахвярнымі для нашай краіны. Мы абаронім легіянерскі рух ад усяго, што можа весці шляхам кампрамісаў і супраць усяго, што можа пагражаць яго высокім маральным стандартам.

Да снежня 1937 г. «Жалезная Гвардыя» стала трэцяй паводле велічыні партыяй у Румыніі. Пакрысе яна стала пагрозай для караля Караля II. У лютым кароль распусціў усе палітычныя партыі і ўсталяваў каралеўскую дыктатуру. Зноўку многіх легіянераў

Культавы барэльеф
у гонар бога Мітры са сцэнай
ахвярапрыношання быка,
II–III стст.

арыштавалі. 16 красавіка 1938 г. Кадрану таксама быў увязнены. Ён быў асуджаны на дзесяць гадоў катаржнай працы за здраду, падрыхтоўку узброенага паўстання і падбукторванне да грамадзянскай вайны.

У турме ён пачаў весці турэмны дзённік, запісы пабожнага чалавека, які ўжо ведаў, што вырачаны на смерць і мае ўсяго колькі месяцаў жыцця. Ягоня думкі былі аб смерці і ўваскрасэнні, аб цемры і святле, пакутніцтве і містыцы, мроі, малітвы, меланхалічныя ўспаміны і злавесныя прадчуванні... толькі зрэдку ён бачыў сонечнае святло. З ягоных запісаў: «9 траўня 1938 г. Звонку, на сонцы, на паветры і ў цеплыні я адчуваю суцяшэнне. Паміж шыкоў маіх ахоўнікаў, здаецца, што нябёсы дабраславілі мяне...

15 траўня 1938 г. У маім сэрцы расце вера — вера ў Госпада...

29 траўня 1938 г. Боль за болем, пакута за пакутай, рана за ранай у целы і душы, магіла за магілай — гэтак мы пераможам...

3 чэрвеня 1938 г. Мы змагаемся, мы ахвяруем сябе, мы загінем, кроў ліецца з нашых грудзёў...

6 чэрвеня 1938 г. Цэлы дзень я быў побач з нашымі памерлымі. Я бачыў, як яны ажылі, як стаялі побач са мною. Яны прайшлі праз гэты пакой і сядзелі на гэтых дошках».

Скрозь сцены ён чуў знаёмыя спевы — спевы «Жалезнай Гвардыі». Турма была запоўненая легіянерамі. Але яму ні з кім не дазвалялі размаўляць. 15 чэрвеня 1938 г. Кадрану піша ў сваім дзённіку:

Усе вялікія людзі мінуўшчыны і цяпершчыны: Напалеон, Мусаліні, Гітлер і г. д. — імкнуцца да зямных перамогаў. Легіянерскі рух ёсць выключэннем. Яму рупіць, хоць усё яшчэ недастаткова, хрысціянская перамога ўнутры чалавека, асновы яго выратавання. Недостаткова! Адказнасць лідара вельмі высокая. Ён не можа цешыць вочы свайго згуртавання свецкімі перамогамі без адначаснай падрыхтоўкі да рашучага змагання, у якім кожная душа дасягне перамогі ў вечнасці альбо навечна будзе пераможаная.

Той, чыя вера не ведае межаў, павінен увайсці ў нашыя шэрагі. Але той, хто сумняецца або вагаецца, павінен трымацца далей ад нас... Нам не важна, пераможам мы ці прайграем, аддаючы нашае жыццё. Важна тое, што рушым да жалезнага звязу (Corneliu Zelea Codreanu. Eiserne Garde).

Найгоршы шлях — гэта раздрай. Легіянеры аддаюць перавагу ісці абмыльным шляхам і нават калі войска легіянераў трапіць у пекла праз гэта, калі яно задзіночанае, то завае пекла ды вернецца з перамогай (Alexandra von Randa. Lebende Kreuze).

Свой дзённік Кадрану веў у турме Жылавы. Дзённік заканчваецца пасля пераводу ў турму Дафтаны ў сярэдзіне чэрвеня 1938 г. Увосень Кадрану перавезлі ў Рамніцу-Сарат. У напісаным з турмы лісце да сваіх легіянераў, ён выказаў расчараванне тым, што ў многіх паслядоўнікаў не хапіла мужнасці адстойваць свае перакананні, і яны адмовіліся ад сваёй веры. Ён шкадаваў, што прыцягнуў «Жалезную Гвардыю» да палітычнага змагання. Ці не было ўзыходжанне да ўлады заняпадам духу, ці не была духоўнасць зрынутая ў нізкія абсягі палітыкі — таго, што было процілеглым пачатковай канцэпцыі ордэна? Ці была яшчэ магчымай у XX стагоддзі сінергія паміж магутай і духам гэткам чынам, як яна дасягалася ў старажытных культурах?

Уначы з 29-га на 30-га лістапада 1938 г. Кадрану і трынаццаць іншых легіянераў вярталі ў Жылаву. Паводле афіцыйнага паведамлення румынскага ўраду, транспарт быў атакаваны ў лесе невядомымі асобамі. Вязні здолелі вызваліць сябе і былі застрэленыя пры спробе збегчы. Наступным днём целы былі пахаваныя ў вайскавай турме Жылавы. Іх аблілі сернай кіслатою, а на магілы ўсталявалі саракатонны блок цэменту.

Два гады пазней адзін з паліцыянтаў сведчыў, што ён разам з іншым з дапамогай вяроўкі задушылі легіянераў, якія былі звязаныя па руках і нагах. Паклаўшы тварам на зямлю, яны стрэлілі ім у спіну для таго, каб інсцэніраваць спробу ўцёкаў. Легіянеры

былі эксгумаваныя ды змешчаныя ў зялёныя труны. Іх урачыста пахавалі ў двары «Каса Вэрдэ». Неўзабаве, да таго як расійцы ўвайшлі ў Румынію, парэшткі Карнэліу Кадрану перанеслі ў іншае месца, дзе яны захоўваюцца дагэтуль.

175

Ніводная традыцыя не дасканалая. Найлепшая прыносіць толькі імгненны перыяд міру, трыумфу або стабільнай раўнавагі. Чалавецтва спачывае ў гэты момант, але ведае, што яно павінна рушыць далей, бо вечны спакой — гэта смерць. Самыя яскравыя канфармісты паказваюць свае найлепшыя праявы, мабыць, тады, калі змушаныя змагацца за свой ідэал супраць сілаў, якія імкнуцца яго знішчыць. І традыцыя таксама выяўляе свае найлепшыя якасці не тады, калі яна ўніверсальна прынятая, але калі яе атакуюць і руйнуюць. Менавіта тады яна вучыць шукаць сваё ўласнае сэрца і жыць напоўніцу яе сэнсамі. У гэтым сэнсе найвялікшы трыумф, які можа дасягнуць якая-кольвек традыцыя — ўзгадаваць высакародных і годных паўстанцаў (Gilbert Murray. Euripides and His Age).